

نخستین گفتگوی فصلنامه «میقات حج»

با حضرت حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای سید عبدالفتاح

نواب نماینده محترم ولی فقیه در امور حج و زیارت

بسم الله الرحمن الرحيم، ضمن تشکر و سپاس از حضرتعالی به خاطر فرصتی که برای انجام این مصاحبه در اختیار فصلنامه «میقات حج» قرار دادید، تقاضا داریم ابتدا مطالبی پیرامون انتخاب خود به عنوان نماینده ولی فقیه در امور حج و زیارت و به عبارتی، امیرالحاج جمهوری اسلامی ایران، بیان فرمایید:

* وقتی نماینده محترم سابق ولی فقیه در امور حج و زیارت از سمت خود استعفا کردند، افرادی به دفتر مقام معظم رهبری برای پذیرفتن این مسئولیت پیشنهاد شد که از جمله آنها بنده بودم. پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

از سوی دفتر مقام معظم رهبری این موضوع به اینجانب پیشنهاد شد و بنده هم از باب اینکه پذیرش هر نوع سمت و مسئولیتی از سوی رهبر معظم انقلاب و دفتر معظم له را وظیفه خود می دانستم، با دوستان در شورای عالی حوزه های علمیه برای واگذاری مسئولیت هماهنگی کردم و این مسئولیت را پذیرفتم.

البته پس از صحبت های اولیه، پیشنهاد دفتر، خدمت مقام معظم رهبری ارائه می شود و معظم له با پیشنهاد موافقت می فرمایند و پس از آن، دیداری با ایشان داشتم که مورد لطف شان قرار گرفتم.

۱. میقات حج؛ لطفاً بفرمایید تاکنون چند سفر و در چه سالهایی به حج مشرف شده‌اید؟

* از نیمه اول دهه هفتاد - جز یک سال - همه ساله توفیق تشریف به عمره و حج تمتع داشته‌ام و مرتب این توفیق نصیب بنده شده است که در حج و عمره، خدمتگزار زائران و میهمانان خدا بوده‌ام.

۲. میقات حج؛ حج سفری است الهی و معنوی و معمولاً کسانی که موفق به این سفر می‌شوند، خاطراتی شیرین؛ به‌خصوص از سفر اولشان دارند، بی‌گمان حضرت‌تعالی نیز از این قاعده مستثنی نبوده و یادها و خاطره‌های شنیدنی از سرزمین وحی دارید، ضمن بیان گوشه‌هایی از آن خاطرات، بفرمایید نخستین بار که وارد حرمین شریفین شدید، چه احساسی داشتید؟

* فراموش نمی‌کنم، در نخستین سفرم که به عمره مشرف شدم، این اعزام از سوی بعثه مقام معظم رهبری انجام گرفت، به همین منظور اعزام بنده به صورت کاروانی نبود. در این سفر وقتی وارد مکه مکرمه شدم، به هتل محل اقامت بعثه مقام معظم رهبری در مکه مکرمه رفته و در آنجا استقرار یافتم. پس از اندکی استراحت، برای انجام اعمال، راهی مسجدالحرام شدم. در حین عزیمت، چند نفر از جوانان ایرانی که در هتل اقامت داشتند، علاقه‌مند بودند برای انجام مناسک با حقیر همراه شوند. این در حالی بود که بنده پیش از این هرگز توفیق حضور در مسجدالحرام را نداشتم؛ با این وجود، با درخواست این گروه از جوانان مخالفت نکردم.

وقتی از هتل قصرالریاض خارج شدیم و از کوچه عبور کرده، وارد خیابان مسجدالحرام شدیم، نگاهی به سمت راست و چپ انداختم و براساس اطلاعاتی که از مسجدالحرام در ذهن داشتم که آن مکان مقدس در سرازیری و گودی قرار دارد، پس باید به سمت سراسیمی حرکت کنیم نه به سمت بالا، بنابراین، از سمت راست وارد بازار منتهی به مسجدالحرام شدیم، ضمن طی مسیر، نگاهی به انتهای بازار مجاور خیابان کردم، روشنایی وسیعی را دیدم. جلوتر که رفتم در یک لحظه دیوار مسعی در

نظم نمایان شد. طبق مطالعات پیشین و پیش زمینه‌های ذهنی‌ام که به صورت تئوری و غیر عملی آداب مناسک را انجام داده بودم، اعمال را از همان لحظه آغاز کردم و جوانانی که همراهم بودند هم با بنده اعمال را به‌جا آوردند.

ابتدا اذن دخول و دعای هنگام ورود را خواندیم و در ادامه طواف و نماز طواف و سایر اعمال را انجام دادیم.

برخی از عزیزان که در انجام این اعمال همراه بنده بودند و سابقه تشریف داشتند، اظهار می‌کردند مناسک عمره را که با شما انجام دادیم، بسیار دلنشین بود. به نظرم این لطف الهی بود که شامل حال ما شد و با لطف خداوند متعال این عزیزان از این همراهی لذت بردند. به همین دلیل، این سفر برایم بسیار دلنشین و خاطره‌انگیز بود که توانستم برای گروهی از جوانان این عمره را بگزارم و این خاطره همچنان در ذهنم ماندگار شد.

۳. میقات حج؛ روشن است که وضعیت کنونی حج در مقایسه با قبل از انقلاب، بسیار بهتر شده اما به طور طبیعی هنوز کارهای انجام نشده فراوانی وجود دارد. آیا برای بهتر برگزار شدن حج، برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری دارید؟

* روشن است که در گذشته گام‌های بلندی در راستای با شکوه‌تر برگزار شدن حج برداشته شده، و مسئولان و کارگزاران حج زحمات زیادی در این باره متحمل شده‌اند که شایسته قدردانی و تکریم‌اند لیکن هنوز هم باید پیوسته تلاش کنیم و هر سال گام‌های اساسی‌تر بلندتری برداریم و این کار با برنامه‌ریزی‌های متنوع امکان‌پذیر است.

در بخش‌های مختلف حج باید آسیب‌شناسی صورت بگیرد و متناسب با هر اشکال و یا ایرادی که وجود دارد، تصمیم‌گیری لازم انجام شود. معلوم است که آسیب‌ها به چند بخش تقسیم می‌شوند و بخشی از آن‌ها هر سال در حال تکرار است؛ به همین منظور، متناسب با هر آسیبی، باید تصمیم لازم اتخاذ شود و به یاری خدا، پیگیری‌ها در زمینه آسیب‌شناسی، سبب بهینه‌سازی و بهبودی فرایندها می‌گردد.

پس، همانگونه که اشاره شد، از گذشته برنامه‌ریزی‌ها دنبال شده، و در سالهای بعد نیز جدیت بیشتر انجام خواهد شد.

اگر اکنون شاهد تکامل حج هستیم، از دلایل عمده آن، همین بهینه‌سازی و بهبود فرآیندهاست. بنابراین، ما مدیون همه مدیران، مسئولان، روحانیان و نمایندگان رهبری در دوره‌های مختلف بوده‌ایم که این عزیزان تلاش‌های فراوانی را در این مدت متحمل شدند و ما شاهد چنین تحولات و تغییراتی شده‌ایم.

برای حج آینده نیز برنامه‌هایی در نظر گرفته شده و در نشست توافقنامه بین دو کشور پیرامون حج، خواسته‌های جدیدی داشتیم که مطرح شد و طرف سعودی نیز قول‌هایی داده که امیدواریم عملی شود. البته برای دولت عربستان ساده است ولی برای زائر ایرانی اهمیت دارد؛ از جمله افزایش سهمیه به تعداد بیست هزار نفر، مسقف کردن مسیر تردد زائران ایرانی به جمرات، دو طبقه کردن سرویس‌های بهداشتی در منا، اجازه استفاده برخی از پروازها از فرودگاه طائف و در صورت عدم توان در ایجاد امنیت در انجام دعای کمیل در بین الحرمین، اجرای آن در طبقه دوم مسجد النبی ﷺ و...

میقات

۴. میقات حج؛ کسانی که توفیق حضور در حج را پیدا می‌کنند، خواسته‌ها و حاجت‌هایی دارند و شاید بسیاری از آن‌ها مورد اجابت قرار بگیرد، ممکن است بفرمایند حضرت تعالی در مکه یا مدینه منوره، در آن سفرها از خداوند متعال چه خواسته‌ای داشتید و آیا این خواسته‌ها مورد اجابت قرار گرفته است؟

* اولین سفری که حرم پیامبر رحمت ﷺ مشرف شدم، از حضرت خواستم که این سفر روزی همه اعضای خانواده‌ام بشود و آن‌ها هم بتوانند به این توفیق بزرگ دست یابند و در خدمت پیامبر رحمت و حضرت رب کریم بیمه شوند، خداوند متعال هم خواسته این ناچیز را اجابت فرمود و در همان سال نخست، دو نفر از اعضای خانواده و در سال بعد، همه آنها مشرف شدند.

۵. میقات حج؛ پس از انتصاب حضرتتعالی به نمایندگی ولی فقیه در امور حج و زیارت، آیا از سوی مقام معظم رهبری، توصیه و رهنمودی برای بهبود مدیریت حج ارائه شده است؟

* رهبر معظم انقلاب اسلامی، پیش از تشریف و همچنین پس از تشریف به حج، توصیه‌ها و رهنمودهایی را بیان فرمودند که از جمله آنها تأکید بر حضور زائران در نماز جماعت مسجدالنبی، مسجدالحرام و سایر مساجد مکه مکرمه بود. البته در خصوص حضور زائران در مدینه منوره و مسجدالنبی به دلیل نزدیکی محل اقامت زائران، مشکل خاصی وجود ندارد و بیشتر زائران در زمان برگزاری نماز جماعت حضور می‌یابند. البته، گرچه در ایام حج تمتع، اعزام زائران به دو بخش «مدینه قبل» و «مدینه بعد» تقسیم می‌شود و در مکه مکرمه مسافت مسجدالحرام با محل اقامت زائران، کمی طولانی است و نیز ظرفیت مساجد اطراف هتل‌ها محدود است و مسیر انتقال زائران به مسجدالحرام آسان نیست و...

اما با این همه، براساس توصیه مؤکد رهبر معظم انقلاب، امسال در حج تمتع، شاهد افزایش حضور زائران ایرانی در نماز جماعت‌های مسجدالحرام و سایر مساجد مکه مکرمه بودیم و همین کار، دستاورد بسیار زیادی را به همراه داشت.

همچنین معظم‌له در خصوص قرائت قرآن و برپایی محافل قرآنی تأکید فراوان داشتند که این برنامه نیز با حضور زائران ایرانی در سرزمین وحی بسیار زیبا برگزار گردید.

قرائت قاریان ایرانی در مسجدالحرام به قدری زیبا بود که گاهی سایر حلقات قرآنی را تحت الشعاع قرار می‌داد؛ به گونه‌ای که برخی مواقع، از سوی تعدادی از گروه‌های قرآنی درخواست می‌شد که قرائت قرآن به صورت ساده و عادی انجام شود تا محافل تحت الشعاع قرار نگیرد!

همچنین رهبر معظم انقلاب بر حضور در میان زائران و بازدید از محل اقامت حاجیان تأکید داشتند که این موضوع هم امسال با جدیت دنبال شد.

برپایی مراسم دعای کمیل در بین الحرمین، از دیگر خواسته‌های رهبر معظم انقلاب است که عربستان در چند سال اخیر به بهانه مشکل تأمین امنیت، با برگزاری این محفل موافقت نکردند. البته این مراسم در محل اقامت زائران به صورت متمرکز در هر هتل برگزار می‌شود، اما خواسته ما این است که در جوار حرم نبوی و در کنار بقیع این مراسم معنوی را برگزار کنیم تا همه زائران از این فرصت معنوی استفاده کنند؛ زیرا خود برگزاری دعای کمیل، امنیت بخش است و این خواسته رهبر عزیز را دنبال خواهیم کرد که ان شاء الله همچون گذشته شاهد برپایی این محفل معنوی در مدینه منوره، در کنار حرم حضرت رسول ﷺ باشیم.

وحدت امت اسلامی، یکی از خواسته‌های مشترک حضرت امام (رضوان الله علیه) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) بوده است.

۶. میقات حج؛ آیا مقایسه‌ای در مورد وضعیت حج پژوهی در کشورمان و عربستان داشته و دارید؟

* در سال‌هایی که در مکه مکرمه به عنوان نماینده بعثه مقام معظم رهبری در عربستان حضور داشتم، از پژوهش‌هایی که در پژوهشکده حج و زیارت انجام می‌گرفت در اختیار پژوهشگران عربستان قرار می‌دادم، بسیاری از استادان مسائل حج عربستان از میقات حج عربی استقبال می‌کردند و همیشه پیگیر این موضوع بودند. به یاد دارم در یکی از سفرها که آیت الله العظمی حاج شیخ جعفر سبحانی به سرزمین وحی داشتند، به همراه ایشان به دیدار شیخ صالح، رییس شئون حرمین شریفین رفتیم و این مرجع تقلید در رابطه با وضعیت نمازگزاران در مدینه منوره پیشنهادی به شیخ صالح ارائه کردند؛ مبنی بر اینکه فرش‌های مسجدالنبی همچون فرش‌های مسجدالحرام باریک باشند تا افراد بتوانند به سنگ سجده کنند. پس از طرح این خواسته از سوی حضرت آیت الله سبحانی، شیخ صالح با آوردن یک جلد از میقات حج عربی، مطلبی را از آیت الله العظمی امام خمینی رحمته الله علیه نقل کرد که در این اماکن مقدس، سجده بر سنگ نیاز نیست. این مطلب نشان می‌دهد که پژوهشگران و محققان و علمای عربستان هم به پژوهش‌های ما توجه دارند و پیگیر این موضوعات هستند.

بنده معتقدم در میان کشورهای اسلامی، روحانیون کاروان‌های ایرانی، با معلومات‌ترین و با سوادترین هستند و این نتیجه پژوهشها و کتابهای ارزشمندی است که از سوی معاونت فرهنگی بعثه مقام معظم رهبری؛ مرکز تحقیقات سابق و پژوهشکده حج و زیارت کنونی انتشار یافته و نیز مجلات فارسی و عربی که حدود ۲۸ سال تلاش را در کارنامه خود دارند.

اما کتب و منشورات کشور عربستان در زمینه حج، گرچه از نظر کمی و آراستگی ظاهری گسترده است، لیکن عمق و محتوای آنچنانی ندارند.

۷. میقات حج؛ در حج سال ۱۳۹۸ با برخی از مسئولان بعثه‌های کشورهای اسلامی

دیدارهایی داشتید، آیا جمع‌بندی از این دیدارها و مذاکرات دارید؟

* بله، دیدارهایی با نمایندگان بعثه‌های کشورهای اسلامی، به‌ویژه کشورهای ترکیه و عراق و برخی کشورهای دیگر داشتیم که بی‌تردید مفید و دارای فایده‌های کاربردی است. به یاری خداوند، این دیدارها و مذاکرات و همفکری‌ها در سفرهای بعد نیز ادامه خواهد یافت.

۸. میقات حج؛ در حج ۹۸ با مشکلی هم روبه‌رو بوده‌اید، اگر مشکلی بوده و صلاح

می‌دانید به برخی از موارد اشاره فرمایید؟

* بله، در این سفر با برخی مشکلات و سختی‌ها مواجه بودیم:

- مسئله طولانی شدن مدت حضور زائران در سرزمین وحی یکی از این مشکلات بود؛ دلیل این موضوع هم، محدودیت در ظرفیت پروازها بود؛ زیرا اعزام زائران در حج سال ۹۸ با عدم موافقت عربستان تنها با شرکت هواپیمایی ایران انجام شد و این محدودیت موجب شد که سفر برخی زائران تا ۴۵ روز به طول بیانجامد. البته به دلیل همین طولانی شدن، خودمان را موظف می‌دانستیم که در جمع آنان حضور داشته باشیم تا احساس تنهایی نکنند.

- گرمای هوا در عرفات، از دیگر مشکلات پیش بینی شده بود. حتی به ۵۲ درجه سانتیگراد نیز رسید! اما عنایت خداوند شامل حال زائران شد و باران رحمت الهی این مشکل را برطرف کرد.

- افزایش قیمت و هزینه حج، مشکل دیگر حج سال گذشته بود که می توان از آن به عنوان یکی از گران ترین سفرهای حج نام برد.

- افزایش سن زائران و کاهش سطح سواد آنان هم مشکلی از مشکلات حج سال گذشته به شمار می آید؛ به گونه ای که حدود ۳۸ درصد زائران کم سواد یا بی سواد بودند و این آمار رقم بسیار بالایی است.

با وجود همه مشکلات و دغدغه ها و نگرانی ها، لطف الهی همواره شامل حال زائران ما بود و با عنایت و لطف خداوند متعال مناسک حج به خوبی برگزار گردید و کمترین سختی را احساس نکردیم و هیچ دغدغه و نگرانی به خود راه ندادیم.

۹. میقات حج؛ ارزیابی حضرت تعالی از حج سال گذشته چیست؟

* روزی که عازم حج می شدیم، اعلام کردم که این سفر، سفر سختی است و به عبارتی «حج العُسره» است؛ و در زمان بازگشت گفتم این سفر آبرومندانه برگزار شد و با امدادهای الهی همراه بود و خداوند از میهمانانش زیبا پذیرایی کرد؛ به گونه ای که قریب به اتفاق زائران از این سفر رضایت داشتند و از آن به نیکی یاد می کردند.

۱۰. میقات حج؛ برای بهره مندی مخاطبان میقات حج، مطالبی از ویژگی های این

حج را بیان بفرمایید؟

* در پرسشهای پیشین شما، به بیان برخی ویژگی ها پرداختم. اکنون به یک ویژگی مهم که از آن غفلت شد، می پردازم و آن اینکه سعی کردم با یک برنامه ریزی مناسب، حضور مستمر، مداوم و پیوسته از محل اقامت زائران داشته باشم و با آنان از نزدیک دیدار کنم و به گفتگوی چهره به چهره بپردازم. و همچنین حضورم در میان

زائران در مسجدالحرام و مسجدالنبی سبب می‌شد که زائران با سختی کمتری روبه‌رو شوند و رضایت بیشتر داشته باشند.

۱۱. میقات حج؛ میقات حج بیست و هشتمین سال انتشار خود را آغاز کرده است، آیا رهنمود و توصیه‌ای برای ارتقای سطح آن در شماره‌های آینده دارید؟

* به یقین این مجله باید سیر ارتقایی خود را دنبال کند و برای این پروسه از خوانندگان خود نظرسنجی کند. پیشنهاد می‌شود که یک فرم ارزیابی تهیه شود و در اختیار روحانیان کاروان‌ها قرار گیرد تا آنها نظرات کارشناسانه خود را به شما ارائه کنند. روشن است که این کار در بهبود فرآیند کار شما بسیار تاثیرگذار خواهد بود.

ضمن تشکر از زحمات و تلاش‌هایی که در این مجله وزین صورت می‌گیرد، به نظر می‌رسد، «میقات حج» بهترین وسیله برای ارتباط گیری با روحانیان کاروان‌های حج و عمره است؛ از این رو، به گونه‌ای برنامه‌ریزی شود که در ارسال الکترونیکی به دست همه خوانندگان و مخاطبان برسد.

برگزاری مسابقه نیز جهت ارتباط گیری بیشتر با مخاطبان، کار مناسبی به نظر می‌رسد. در ضمن این اقدام سبب پویایی مجله نیز می‌شود.

۱۲. میقات حج؛ در پایان، ضمن تشکر مجدد، خواهشمند است اگر توصیه و یا رهنمودی برای روحانیان و کارگزاران حج دارید، بیان بفرمایید.

* ضرورت دارد که روحانیون، معین‌ها و معینه‌ها به دو موضوع، که مهم است، توجه بیشتری داشته باشند:

۱. همواره به احکام و مناسک حج، تاریخ اسلام، اسرار و معارف و اماکن سرزمین وحی آگاه و مسلط باشند و همچنین در زمینه استفاده از نرم‌افزارها و فناوری روز؛ به‌خصوص در مورد حج، مجهز شوند تا در برابر شبهه‌افکنی‌ها و پرسشهای

زائران کم نیاورند و بتوانند با حضور ذهن و آمادگی خوب به شبهات و پرسشهای اعتقادی و مناسکی آنان پاسخ دهند.

۲. با زائران و میهمانان خدا، برخورد صمیمی داشته باشند و مانند یک دوست با آنان رفتار کنند تا منش و اخلاق دینی و محبت آمیز در ذهن زائر باقی بماند. بدیهی است اگر روحانی، معین و معینه در کاروان چنین رفتاری داشته باشد، زائر با خاطره خوش و با دست پر از این سفر باز می گردد و پیوسته این خاطرات را برای دیگران بازگو می کند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی